

אופן סידור הדעות במשנה

השיאה וגרשה, השיאה ונתארמלה – כתובתה שלה.

ר' יהודה אומר: הראשונה של אב.

אמרו לו: משהשיאה אין לאביה רשות בה.

ג'ו"ט

אמרו לו. כריך עיון

היינו ת"ק:

הרב ראובן מרגליות (ניסוח המשנה וסדריה, עמ' 27-28)

המעניין ביותר היא אופיה וסדורה של כל משנה כשהיא לעצמה, וביחוד הקדם ואיחור דעת החכמים המובאים בה ...

אבל העומד על אופיה ותעודתה של המשנה ימצא כי הסידור הזה הוא מוכרח ע"פ תכונתה, יען כי המשנה באה להורות הלכה, ולכן נתקבלו ליסוד משנתנו משניות בית הלל שהיו שונני דברי בית שמאי ודבריהם, וזהו מסגנון המכריע לשנות דבריו באחרונה.

ואמנם כן מצינו שנשנו דברי בית הלל באחרונה אך בכל מקום שההלכה כמותם, ולא דייקו לסיים בדברי בית הלל בהלכות שחזרו להורות כבית שמאי כבימות קט"ז ע"ב בה"א לא שמענו אלא בבאה מן הקציר כו' א"ל ב"ש וכו' וחזרו ב"ה להורות כב"ש, שזה נשנה בעדיות פ"א מ"ב בהקדם דברי ב"ש, ולהיפוך נסדרו בעדיות שם מ"ג מי שחציו עבד וכו' דברי ב"ה א"ל ב"ש וכו', ועוד שם מ"ד כלי חרס מציל על הכל כדברי ב"ה בש"א אינו מציל וחזרו ב"ה להורות כב"ש, ובגטין פ"ד מ"ה מי שחציו עבד וכו' דברי ב"ה בש"א תקנתם את רבו כו' וחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש ...

כן כשאין הלכה לא כב"ה ולא כב"ש לא דקדק רבי בסדר דבריהם ראה עדיות פ"א מ"ב ושם מ"ג, ואך בכל מקום שהלכה כב"ה נחתמה המשנה בדבריהם, מלבד בהלכות שב"ש אינם חולקים כי אם מוסיפים כמו בפ"א מ"ה סוכה פ"ג מ"ט ונדה פ"ו מ"ו, כאשר גם במקום שהלכה כב"ש אחרי שב"ה מוסיפים כבכלים פ"ט מ"ב.

וראה בנדה מ"ז ע"ב בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות וכו' אלו דברי ב"ה בש"א זה וזה בן י"ח, שהוקדמו דברי ב"ה אף שהלכה כמותם, לאשר רבי הורה בלוד כבית שמאי עיין בבלי שם, ובכך אחרי שלדעתו אין הלכה בזה כב"ה סידר דברי בית שמאי באחרונה, וכן דקדק בסגנונו וכתב "אלו דברי ב"ה" כלומר אבל אני איני אומר כן ...

על יסוד תכנית זו לחתום בדברי מי שהלכה כמותו סידר רבי כל דברי חכמי המשנה, דברי היחיד והרבים או דברי הרבים והיחיד, מחלוקת ואח"כ סתם, או סתם ואח"כ מחלוקת ...

וכאשר נסדר בהמשנה הראשונה שקדמה לרבי דברי הת"ק ואחרי כן דברי היחיד החולק, בעדו שלדעת בית ועדו של רבי הלכה רק כדברי הת"ק ודעת היחיד בטלה בהחלט, במשנה כזו שלא זזה ממקומה כפל רבי דברי התנא קמא והביא עוד הפעם אחר דברי היחיד וחכמים אומרים... ולא היתה כוונתו להוסיף שיטה חדשה כי אם לחתום בדברי הנסדר בראשונה בכדי להדגיש שהלכה כמותו ראה נדה ל' ע"א, שם מ"ט ע"א, תוס' מנחות י"ב ע"א ותו"ט נגעים פ"ב מ"א יב), וכן סידר לפעמים דעת האחרון בזמן בראשונה ואחריו דברי הקדום לו למען חתום בדברי התנא שהכריעו הלכה כמותו, כל כאלה המה ממלאכת רבי ובית ועדו הרם בערכו המשנה ברורה.

יב) דברי היחיד האלו שהובאו "בין" דברי המרובין (כלומר בין דעת החכמים שנסדרו לפניו ודעת החכמים שהובאו אחריו) נתבטלו מהלכה, וזהו שהדגיש בכפלו דעת הת"ק, ומעתה אין מקום להקשות "חכמים היינו ת"ק" כי באמת לא נכפל אך בכדי לחתום בדיעה זו, ויתישבו בזה הרבה משניות תמיהות שנכפלו דברי הת"ק והתחבטו בהן גדולי המפרשים ראה בכתובות פ"ד סמ"ב ובתיר"ט שם ... מלבד במקומות שמצאו חכמי התלמוד שבאמת יש הבדל בין דעת הת"ק להדיעה שנסנית באחרונה שאז שאלו חכמים היינו ת"ק והשיבו ההבדל שביניהם ...